

N:o 55.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen; gifven Stockholms slott den 21 februari 1906.

Under åberopande af bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen.

Den fördelas i två kamrar, första kammaren och andra kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i andra kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 10.

Val till första kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställdt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — — Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) — — — afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — — befallningshafvande.

b) Andra kammaren.

§ 14.

1. Andra kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-tre-tio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att delning af byggnads-kvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvar tionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst därefter enligt 16 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

§ 15.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssanhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalender-åren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 16.

1. Val till riksdagsmän — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 1) — — — valen gälla.

2. Förordnar Konungen — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 2) — — — återstående tiden.

§ 17.

Valen till andra kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfversikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valsedlar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställdt.

§ 18.

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 19.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af andra kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 20.

Riksdagsman, som för andra kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

§ 21.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i andra kammaren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål äger klaganden hos nämnda myndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar där-
efter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga handläggningen ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 17 § sägs, må öfver det första valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver omvalet.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter däraf erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvarefter med målet vidare så förhålles, som ofvan i 12 § sägs.

3. Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfälle, enligt 1 mom. i denna § och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallningshafvande, enligt 2 mom.

§ 25.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till andra kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser träd i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stadganden. Valkretsindelning, som i § 14 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 16 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

Karl Staaff.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet å Stockholms slott onsdagen den 21 februari 1906 inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet, därvid Hans Kungl. Höghet Kronprinsen jämväl var tillstädes.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 BIESÈRT,
 friherre MARKS VON WÜRTEMBERG,
 TAMM,
 SIDNER,
 HELLNER,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM.

Hans excellens herr statsministern och chefen för justitiedepartementet anförde:

»Då jag nu går att föreslå Eders Kungl. Maj:t att framlägga proposition om den politiska rösträttens utvidgning, anhåller jag till en början att få erinra, hurusom Eders Kungl. Maj:t vid fyra riksdagar aflåtit propositioner i detta ämne.

Första gången detta skedde var år 1896, andra 1902, tredje och fjärde 1904 och 1905.

Propositionen af år 1896, som endast gick ut på en obetydlig rösträttsutsträckning, vann knappast på något håll anslutning. Propositionen af år 1902 rönste samma öde. Däremot lyckades propositionerna af 1904 och 1905 tillvinna sig — med vissa förändringar — bifall af Riksdagens första kammare och betydande anslutning i andra kammaren.

Den föreslagna valmetoden, det s. k. proportionella valsättet, framkallade emellertid i andra kammaren vid bägge tillfällena ej blott starka gensagor utan äfven motioner, som, byggda på majoritetsprincipen, kring sig samlade vid riksdagen år 1904 majoritet och vid riksdagen 1905 en mycket stor minoritet.

Då proportionellt valsätt vid val till hela andra kammaren icke i utarbetadt förslag förelegat till pröfning förr än vid 1904 års riksdag, var det således vid de allmänna valen 1905 första gången, som valmännen hade tillfälle att uttala sig om detta valsätt. Valen gåfvo därvid sådant utslag, att det var uppenbart, att det proportionella valsättet, som helt visst icke äger sympatier hos den nu rösträttslösa delen af befolkningen, icke heller vunnit anslutning hos det stora flertalet af valmännen.

Det är under sådana förhållanden påtagligt, att den enda väg, som lär kunna beträdas för att ernå en snar lösning af rösträtsfrågan, är den, som betecknas genom principen: majoritetsval i enmansvalkretsar.

Och att en snar lösning är af högsta nöd påkallad, därom borde alla fosterlandsvänner nu i sanning vara ense. Det måste för hvar och en stå klart, att rösträtsreformens genomförande är det första och oafvisliga villkoret för möjligheten att hela den djupgående splittringen i vårt folk och åt dess stora massa skänka tro och hopp till kraftfullt arbete för fosterlandets förkofran och välfärd. Så länge rösträtsreformen icke är genomförd, skall misstrons anda fortfarande hvila förlamande öfver hela samhällsklasser och maningen till samling om svenska mål, svensk utveckling, Sveriges lyftning i andligt och materiellt hänseende sakna den rätta klangen och den bärande kraften.

Med denna öfvertygelse har jag trott det böra vara en gifven sak, att den proposition jag tillåter mig föreslå Eders Kungl. Maj:t att aflåta, måtte affattas med det hufvudsyftet för ögonen, att den skall kunna medföra en *snar* lösning af den stora frågan.

I detta sammanhang anser jag mig böra beröra frågan om beredande af politisk rösträtt åt kvinnor. Sedan några år tillbaka har hos oss försports ej ringa intresse i sådant syfte. Många föreningar hafva bildats, hvilka genom tal och skrift söka verka dels för att vinna anhängare bland kvinnorna själfva dels äfven för att påkalla statsmakternas uppmärksamhet för frågan.

Till Eders Kungl. Maj:t hafva ock under slutet af sistförflutna och början af innevarande år ingifvits petitioner, i hvilka gjorts framställning, att Sveriges kvinnor måtte erhålla politisk rösträtt samtidigt med den blifvande rösträtsutvidgningen för männen och på lika villkor som männen.

Sådana petitioner hafva inkommit från representanter för ett i Stockholm den 23 november 1905 hållet möte för diskussion angående kvinnans politiska rösträtt; från representanter för ett i Västervik den 12 december 1905 hållet diskussionsmöte för kvinnor; från representanter för ett i Karlstad den 13 december 1905 hållet möte; från representanter för ett i Landskrona den 14 december hållet diskussionsmöte; från Gertrud Adelborg, Otilia Adelborg med flera till ett antal af 125 svenska kvinnor i Stockholm; från Eva Rohde, Maya Nymann med flera till ett antal af 350 kvinnor i Göteborg; från föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Göteborg, i Växjö, i Nyköping, i Stockholm, i Ängelholm, i Uppsala, i Söderhamn, i Skara, i Falkenberg, i Norrtälje, i Varberg, i Karlshamn, i Malmö, i Halmstad och i Karlskrona; från kvinnliga kontoristföreningen i Stockholm, från Fredrika-Bremer-förbundet, från kristliga föreningen af unga kvinnor i Norrtälje, från föreningen Hvita Bandet i Norrtälje, från kvinnoklubben i Stockholm, från lärarinnornas diskussionsklubb i Stockholm, från kvinnliga diskussionsföreningen i Karlskrona; samt från Gertrud Zachau, Tyra Berghman med flera medlemmar af Uddevalla samhälle till ett antal af 115.

Väl torde den kvinnliga rösträtten i sinom tid komma att uppföras på dagordningen äfven hos oss. Men det är min bestämda öfvertygelse att det skulle vara i hög grad oklokt att nu upptaga detta spörsmål och förbinda det med frågan om utsträckning af rösträtt åt män. Den sistnämnda frågan har visat sig så svårlöst, att en inblandning i densamma af den i sig själf svåra och i hvarje fall till omedelbar lösning ej mogna frågan om rösträtt åt kvinnor förvisso skulle undanskjuta hela reformens lösning på obestämbart tid.

Många särskilda i och för sig nyttiga förändringar skulle kunna tänkas förknippade med en rösträttsreform. Men under de omständigheter, som nu föreligga, har jag icke ansett något böra därmed förbindas, som kunnat antagas vålla svårigheter och därigenom tilläfsventyrs minskning i förslagets utsikter till framgång. Sålunda har jag i visshet om att den tid ännu icke är kommen, då en utvidgning af valbarheten genom lossande af bostadsbandet äger stöd i den allmänna meningen, ansett mig icke böra ifrågasätta någon förändring i detta afseende. Ett annat betydelsefullt önskemål är beredande af möjlighet, åtminstone till viss grad, åt dem, som af yrke eller tjänst äro hindrade att personligen deltaga i riksdagsmannaval — framförallt sjömännen — att i stället insända sina röster. Äfven denna reform bör efter min tanke själfständigt utan sammanförande med den stora rösträttsreformen vinna sin lösning.

Jag öfvergår nu till ett angifvande af de hufvudgrunder, på hvilka förslaget är byggdt.

I fråga om själfva valrätten hafva med ett undantag bibehållits samma bestämmelser, som upptogos i propositionen till 1905 års riksdag.

*Valrätts-
bestämme-
serna.*

Undantaget afser valrättsåldern, hvilken i nämnda proposition var så bestämd, att valrätt skulle tillkomma den, som i öfrigt uppfyllde stadgade villkor, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder. I nu förevarande förslag är siffran tjugufem ändrad till tjugufyra. Detta af följande skäl. Man har på de flesta håll blifvit ense om att valrättsåldern vid en betydande utsträckning af rösträtten lämpligen bör höjas från 21 år, som den nu är, till 25 år. Rent tekniska svårigheter möta emellertid att hänföra åldersstrecket till tidpunkten för själfva valet eller för röstlängdens upprättande. Man måste i stället hänföra det till nästföregående kalenderår. Vid sådant förhållande är det tydligt, att man genom att bibehålla siffran tjugufem i själfva verket ökar den faktiska valrättsåldern. Då nämligen de allmänna valen äga rum i september månad, skulle ju den lägsta valrättsåldern blifva $25\frac{2}{3}$ år. Man synes då komma vida närmare det resultat man egentligen ville uppnå genom att sätta siffran till 24 år och sålunda låta den lägsta valrättsåldern blifva $24\frac{2}{3}$ år. Det öfvervägande flertalet af dem, som under nästföregående kalenderår uppnått 24 år, kommer i allt fall att vid valtillfället vara 25 år och därutöfver.

I öfrigt äro, såsom redan är nämndt, i förslaget valrättsbestämmelserna alldeles öfverensstämmande med motsvarande stadganden i 1905 års proposition.

Mot formuleringen af den inskränkning i valrätten, som träffar understödstagare, hafva vissa anmärkningar gjorts, och jag kan icke bestrida, att vissa betänkligheter vidlåda denna formulering. Emellertid håller jag före, att någon förbättring härutinnan näppeligen kan åstadkommas. Hvilken form man än gifver åt ifrågavarande bestämmelser, kvarstå alltid vanskligheter, som äro oupplösligt förknippade med uppgiften att i ett grundlagsstadgande sammanfatta de mångskiftande förhållanden, som af fattigvårdslagstiftningen beröras.

Beträffande valrättens suspenderande för den, som icke erlagt de honom påförda utskyldor till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre nästförflutna kalenderåren, hafva invändningar gjorts, hvilka åtminstone delvis icke kunna afvisas såsom obefogade. Det står fast, att denna bestämmelse är i hög grad ojämnt verkande på olika orter. Det står likaledes fast, att den träffar den oförvållade medellösheten likaväl som den ursäktliga pliktförsummelsen. Emellertid hafva förhållandena

på senare tid visat, att ett välordnadt uppbördsväsende kan uträtta åtskilligt för afhjälpande af den klagan, som försports i fråga om denna bestämmelse. Och alldeles oafsedt detta, håller jag för visst, att den allmänna meningen i Riksdagen likasom i landet ingalunda kan tänkas benägen att eftergifva detta valrättsvillkor. Utan dess upptagande kan därför den betydande utvidgning i rösträtten, hvarom fråga är, icke nu genomföras. Detta är för mig det afgörande skälet att i förslaget upptaga detsamma.

Land och stad.

Allt ifrån den tid, då frågan om en mera omfattande rösträttsreform begynte blifva föremål för öfverläggningar inom representationen, har med tanken på denna frågas lösning förbundits tanken på en utjämning af representationsrätten mellan land och stad. I de förslag till utsträckning af valrätten till andra kammaren, som under senaste treårsperiod framlagts såväl af Eders Kungl. Maj:t som af enskilda motionärer, har också hänsyn tagits till detta kraf, om än de föreslagna formerna för utjämningens genomförande växlat med de olika metoder, som föreslagits i afseende å valsätt och valkretsindelning.

Principiellt sedt skulle det vara riktigast, om man med ens kunde upphäfva all åtskillnad mellan land och stad, när det gällde utkorandet af ledamöter i Riksdagens andra kammare. Erfarenheten har emellertid gifvit vid hand, att en så långtgående omgestaltning af den nuvarande valkretsanordningen hvarken å landsbygden eller i städerna, framförallt de smärre, betraktas såsom eftersträfvansvärd. Man torde sålunda vara hänvisad till att fortfarande bygga på den gamla grunden med skilda valkretsar för land och stad. Men då framträda också vid införande af lika representationsrätt betydande svårigheter att, beträffande de valkretsar, som skola bestå af flera städer, åvägabringa en något så när tillfredsställande valkretsindelning. Redan under nu rådande förhållanden gifvas exempel på stadsvalkretsar, i hvilka antingen genom de däri ingående stadssamhällenas stora mängd eller genom deras betydliga afstånd från hvarandra icke ringa olägenheter beredas valmännen vid de nödiga förberedelserna till ett riksdagsmannaval. Att genom en omedelbar minskning af stadsrepresentanternas antal med en tredjedel — hvartill ett fullständigt genomförande af likställigheten mellan land och stad skulle leda — dessa olägenheter komme att i hög grad förökas, är en själfklar sak. I tidigare reformförslag har man fördenskull sökt mildra öfvergången till den fulla likställigheten genom en bestämmelse, enligt hvilken städerna under en kortare tidrymd skulle äga utse ett mindre, efter hand aftagande antal representanter utöfver det, hvartill de eljest skulle vara berättigade.

Önskvärdheten af att den rösträttsreform, som nu är i fråga, genomföres på sådant sätt, att icke tillskapandet af alltför oformliga stadsvalkretsar varder en följd af de nya grundlagsbestämmelserna, torde äfven i allmänhet erkännas. Genom att tillsvidare fastställa antalet ledamöter i andra kammaren till sextiofem för städerna och etthundrasextiofem för landsbygden vinnes detta mål, utan att den tid, som kommer att åtgå, innan städerna hunnit helt och hållet växa i detta representantantal, behöfver blifva synnerligen lång. Folkmängdstillväxten försiggår ju betydligt hastigare i städerna än på landsbygden. Under antagande, att antalet ledamöter i andra kammaren redan vid det nuvarande riksdagsskicket början blifvit bestämdt till 230 med lika representationsrätt för land och stad, skulle städerna vid den första valkretsindelning, som verkställdes, år 1866, hafva erhållit allenast 28 af dessa 230 representanter, år 1876 skulle siffran stigit till 32, år 1886 till 40, år 1896 till 46, och vid den i år förestående valkretsindelningen skulle, under nämnda antagande och såvidt af 1904 års folkmängdssiffror kan slutas, städerna erhålla 53 riksdagsmän i andra kammaren. Om sålunda antalet stadsrepresentanter i denna kammare nedsattes från den nuvarande siffran 80 till 65, läser man kunna förvänta, å ena sidan att redan vid det första allmänna val, då den nya ordningen skulle tillämpas, skillnaden mellan sistnämnda siffra och den representantsiffra, hvartill städernas folkmängd då verkligen berättigade, komme att snarare understiga än öfverstiga talet 10, och å andra sidan att, utöfver den första valkretsindelningen efter de nya bestämmelsernas trädande i kraft, allenast en ytterligare skulle inträffa, innan städernas folkmängd till fullo motsvarade det representantantal, som nu är i fråga.

Under rösträttsfrågans tidigare skeden har vid olika tillfällen varit under behandling spörsmålet om ordningen för valen i de städer, som hafva att sända mer än en riksdagsman. *Enmansvalkretsar äfven i de större städerna.*

Det hittills tillämpade systemet — majoritetsval i flermansvalkretsar — har blifvit angripet redan på en tidpunkt, då ändring ännu icke blifvit ifrågasatt beträffande ordningen för valen i öfriga delar af riket. Det har ansetts, att genom detta system minoriteternas utsikter att blifva representerade blefve obehörigen minskade. Denna uppfattning gaf som bekant år 1896 anledning till det första försöket att här i riket införa en form af proportionellt valsätt. Samma uppfattning angående olämpligheten att vid majoritetsval inrätta flermansvalkretsar framträdde likaledes på olika håll vid rösträttsfrågans behandling under sistförflutna riksdagsperiod.

Det torde få erkännas, att nyss antydda anmärkning mot det rådande systemet ej alldeles saknar berättigande, eftersom indelningen i en-

mansvalkretsar otvifvelaktigt i viss mån tjäna till att fördela representantplatserna mellan olika partier. Frågan om öfvergång till en annan ordning måste emellertid göras beroende af möjligheten att finna sådana regler för indelningen, att säkerhet vinnes emot att godtyckliga eller obehöriga syften därvid få öfva inverkan. Detta ändamål skulle vara vunnet, om man till grund för valkretsindelningen kunde lägga någon redan förefintlig administrativ indelning, i motsvarighet till hvad som äger rum med afseende å landsbygden. Med tanke härpå har jag låtit företaga en utredning beträffande de fyra största städernas indelning i territoriella församlingar, antalet invånare i hvarje församling m. m., och har denna utredning gifvit vid handen följande: i Stockholms åtta territoriella församlingar utgjorde invånarantalet vid slutet af år 1904:

i Storkyrkoförsamlingen	11,835
i Klara församling	16,661
i Kungsholms församling	38,415
i Adolf Fredriks församling	58,790
i Jakobs och Johannes församling	35,830
i Ladugårdslands församling	67,247
i Katarina församling	48,090
i Maria församling	41,078.

I Göteborgs sex församlingar utgjorde vid samma tidpunkt invånarantalet:

i Domkyrkoförsamlingen	39,017
i Kristine församling	11,481
i Gamlestads församling	11,002
i Haga församling	17,209
i Masthuggsförsamlingen	38,993
i Carl Johans församling	19,182

hvarförutom i den numera med Göteborg införlifvade Lundby församling antalet utgjorde 11,720.

I Malmö tre församlingar utgjorde invånarantalet:

i S:t Petri församling	17,855
i Caroli församling	15,222
i S:t Pauli församling	39,005.

I Norrköpings tre församlingar utgjorde invånarantalet:

i Hedvigs församling	7,333
i Norra församlingen	12,772
i S:t Olai församling	24,875.

Förutsättningen för att församlingsindelningen skulle kunna direkt läggas till grund för en valkretsindelning, skulle gifvetvis vara, att man genom åtgärder, innefattande antingen delning af särskilda församlingar eller förening af sådana, kunde erhålla valkretsar af lämplig storlek och till erforderligt antal. Den förebragta utredningen visar, att sådant ej skulle låta sig göra, utan att växlingen i invånarantal mellan de särskilda valkretsarna blefve ganska betydlig. Efter mitt förmenande skulle ojämnheten i detta hänseende redan under nuvarande förhållanden blifva alltför stor, och den skulle därjämte snart nog blifva ytterligare ökad, då naturligtvis de församlingar, som hafva sitt läge i en stads centrum, hafva långt mindre tillväxtnöjligheter än de, som ligga vid stadens utkanter.

Den omständigheten, att församlingsindelningen icke kan direkt läggas till grund för en valkretsindelning, synes dock ej utgöra anledning att helt och hållet förkasta församlingsindelningen såsom reglerande norm. En föreskrift, som går ut på att så mycket som möjligt taga församlingsindelningen till utgångspunkt, nämligen i den mån sådant kan förenas med erforderliga föreskrifter i afseende å valkretsarnas folkmängdstal, skall utan tvifvel vara i hög grad ägnad att förebygga godtycklig valkretsreglering. Och jag tror, att om med föreskrifter af nu antydd art förenas bestämmelser, att hvarje valkrets skall utgöra ett geografiskt sammanhängande helt, samt att byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl få uppdelas på skilda valkretsar, faran att en regering skulle kunna genom s. k. valkretsgeometri öfva inverkan på Riksdagens sammansättning praktiskt taget kan anses undanröjd.

I det nu föreliggande förslaget hafva därför upptagits bestämmelser, åsyftande att införa enmansvalkretsar äfven i de städer, som hafva att sända mer än en riksdagsman, och i dessa bestämmelser hafva de grundsatser, för hvilka jag nu redogjort, funnit uttryck. För att än ytterligare stärka garantien mot att obehöriga syften göra sig gällande vid valkretsindelningen, har jag ansett lämpligt, att förslag till valkretsindelning för sådan stad skall uppgöras af magistraten, samt att öfver detta förslag stadsfullmäktiges yttrande skall inhämtas, innan afgörandet sker.

Enligt nu gällande bestämmelser skall omreglering af valkretsarna äga rum hvart tionde år. I förslaget har den period, under hvilken en verkställd valkretsindelning skulle gälla, satts till nio år. Regleringen

*Perioder för
valkretsindelning.*

skulle tillämpas året efter det den blifvit verkställd. Det har nämligen syntts önskvärdt att, sedan de nya bestämmelserna trädt i kraft, regleringen icke måtte inträffa — såsom nu vid hvar tredje reglering är fallet — samma år som allmänna val skola äga rum. Äfven denna förändring, som är önskvärd redan ur synpunkten af att indelningen, hvilken tager sin tid, icke gärna bör verkställas omedelbart innan den vid upprättande af röstlängd skall tillämpas, torde verka till förekommande af att biafsikter öfva inflytande på regleringen. Sådant kan nämligen vida lättare tänkas, om regleringen skulle ske samma år, som valen skola äga rum. Ät förslaget till öfvergångsstadgande har af nu angifvet skäl gifvits sådan affattning, att valkretsindelningen kommer att företagas under det mellersta året i en valperiod.

Absolut majoritet. Omval.

Ett spörsmål, som i viss mån står i samband med den politiska rösträttens utvidgande, är det angående omvals anställande i sådana fall, där vid första valet ej någon af kandidaterna erhållit absolut majoritet. I de allra flesta stater med allmän eller långt utsträckt rösträtt hafva sådana omval ansetts vara af nöden för erhållande af ett tillfredsställande valresultat. Af främmande europeiska stater, hvilkas förhållanden kunna för oss erbjuda något intresse, är det endast Danmark och England, som ifråga om val i enmanskretsar låta utgången bestämmas af relativ majoritet i ett första val. Eljest är, där majoritetsval äga rum, omvalsprincipen i allmänhet genomförd. Härvid förekomma två olika hufvudsystem. Det ena af dessa, som jag i det följande vill för korthetens skull benämna det tyska, tillämpas — utom vid valen till tyska riksdagen — i Österrike, Ungern, Italien och Nederländerna och innebär, att omvalet gäller allenast de två kandidater, som i första valet uppnått högsta rösttalet. Det andra systemet åter, hvilket råder i Frankrike, Schweiz samt Norge och här må benämnas det franska, lämnar vid omvalet de röstande samma frihet som vid första valet. Alla vid detta uppställda kandidater kunna alltså komma under omröstning, och äfven nya kandidater kunna uppställas; men i motsats till hvad som gäller vid första valet är vid omvalet relativ majoritet tillfyllest.

Inom svenska Riksdagen hafva vid flera tillfällen förslag framställts om införande af sådana omval som här afses, och därvid har såväl det tyska som det franska systemet haft förespråkare. Samtliga dessa förslag hafva emellertid blifvit afstyrkta af konstitutionsutskottet och af kamrarna afslagits. Mot de på det tyska systemet grundade förslagen har anmärkts, att det vore obehöfligt och olämpligt att tvinga valmännen att rösta på andra, än de själfva ville utse till riksdagsmän. Det franska systemet åter har ansetts ej medföra trygghet för att ens det senare valet komme att

gifva ett säkert uttryck för majoritetens mening. För öfrigt har emot omval öfverhufvud framhållits, att det endast beträffande ett fåtal fall kunde förväntas, att det nya valet skulle gifva ett annat och med valkretsens åsikt bättre öfverensstämmande resultat än det första, samt att den fördel, som af anordningen vunnos, ej komme att uppväga den olägenhet, som däraf skulle uppstå för valmännen.

Huruvida med nu rådande begränsning af valrätten till andra kamraren anordnandet af omval påkallas af något verkligt behof, må lämnas därhän. De fall, då ett val kommer till stånd med relativ majoritet, äro för närvarande ej särdeles talrika — vid 1902 och 1905 års allmänna val uppgick deras antal till resp. 22 och 20 — och det lärer kunna antagas, att i en stor del, kanske flertalet, af dessa fall ett omval endast skulle ledt till ett återuppreparande af det första valets resultat.

Af större betydelse blir emellertid omvalsspörsmålet, då fråga är om genomförande af en vidtgående rösträttsreform. Ett utvidgande af rösträtten till samhällsklasser, som nu äro helt och hållet eller till största delen utestängda från det politiska lifvet, måste föranleda, att vid valen flera meningsgrupper än för närvarande komma att göra sig gällande, hvarigenom sannolikheten af röstsplittring mellan ett flertal kandidater ökas. Detta förhållande bekräftas af erfarenheten från andra länder. Till belysning häraf må allenast framhållas, att i Tyskland, där antalet riksdagsmän utgör 397, omvalen för de två senaste valperioderna uppgått till resp. 187 och 180, samt att vid 1902 års allmänna val till franska deputeradekamraren omval förekommo i 165 fall af 591. Dylika siffror medgifva naturligtvis ej några säkra slutsatser i det afseende, hvarom här är fråga. Gifvet är nämligen, att omvalsprincipen kan verka röstsplittring vid det första valet i fall, där valmännen eljest, med tanke på detta vals orubblighet, skulle nödgats bortse från relativt underordnade meningsskiljaktigheter och sammansluta sig i större grupper. Men äfven med den reduktion, som häraf föranledes, torde siffrorna vara ägnade att ådagalägga omvalsprincipens betydelse efter genomförande af en rösträttsreform, sådan som den nu ifrågasatta.

Härmed synes mig ock berättigandet af denna princip vara uppvisadt. Det kan ej vara önskvärdt eller lämpligt, att ett afsevärdt antal representanter kan erhålla sitt mandat af en valmansgrupp, som visserligen i och för sig är större än någon annan inom valkretsen men kanske i de mest väsentliga punkterna skiljer sig från valmännens flertal. Särskildt framträder betänkligheten häraf om någon mera talrik fraktion skulle af någon anledning lyckas att med hänsyn till valen uppnå en organisation och sammanhållning, som ej kan påräknas hos någon annan meningsgrupp.

Äfven därutinnan synes mig omvalsgrundsatsen innebära en beaktansvärd fördel, att den lämnar ett visst utrymme för de olika meningsgrupperna att utan alltför stor risk pröfva sin styrka vid det första valet och därigenom uppnå behörigt inflytande i afseende å det slutliga valresultatet. Principen om det första valets orubblighet måste ofta nog leda därhän, att i saknad af noggrann kännedom om de särskilda partiernas styrka sammanslutningar komma till stånd, hvilka ej betingas af de verkliga förhållandena och följaktligen leda till ett mindre tillfredsställande resultat.

Af mindre vikt är frågan, hvilketdera af de båda nämnda systemen för omval, det tyska eller det franska, bör anses äga företräde. De två systemen torde nämligen i stort sedt leda till samma resultat. Det tyska, hvilket rent af framtvingar sammanslutning äfven mellan skarpt åtskilda meningsgrupper, måste naturligtvis så till vida anses mera effektivt än det franska, som detta senare lämnar möjlighet för röstsplitrning äfven vid omvalet. Denna möjlighet torde emellertid icke äga större praktisk betydelse, då, äfven utan det yttre tvång som det tyska systemet innebär, omständigheternas makt tvifvelsutan i de flesta fall kommer att leda till sammanslutning. Till stöd härför kan åberopas erfarenheten från de franska valen. En undersökning af röstsiffrorna vid 1902 års omval i Frankrike utvisar, att af de 165 omvalen endast 10 faktiskt ägde rum mellan flera än två kandidater samt att i 6 af dessa sistnämnda fall absolut majoritet förefanns för en af kandidaterna. Endast i 4 fall af 591 kom alltså utgången att bestämmas af en relativ majoritet.

Om således skillnaden i effektivitet mellan de båda systemen får anses obetydlig, torde ett bestämdt företräde hos det franska systemet ligga i dess frånvaro af tvång. I ett land som vårt, där omvalsprincipen är på det politiska området alldeles okänd och äfven i öfrigt haft ringa tillämpning, skulle dess genomförande i den tyska formen tilläfvänt verka stötande och, åtminstone till en början, kunna föranleda, att en del valmän afhölle sig från omval, ett resultat som naturligtvis vore föga önskvärdt. Af de skäl, som nu anförts, har jag ansett omvalsprincipen i dess franska form bära vinna tillämpning vid valen. Att omvalen skulle vara alltför betungande för valmännen torde desto mindre bära befaras, som erfarenheten från vårt land visar, att i de fall, där val måst äga rum i anledning af ett tidigare vals upphäfvande, valmännen ofta deltagit vida mera mangrant i det nya valet än i det första.

I händelse ett val ej leder till absolut majoritet för någon af kandidaterna utan omval måste företagas, skulle det uppenbarligen kunna leda till ett betänkligt dröjsmål med det slutliga afgörandet, om det första valet finge göras till föremål för särskild klagan. Någon afsevärd olägenhet

synes däremot ej uppstå af att låta rätten till klagan helt och hållet hvila, till dess omvalet försiggått, och alltså föreskrifva, att besvär öfver det första valet endast må anföras i sammanhang med klagan öfver omvalet.

Den bestämmelse, § 25 riksdagsordningen i sin nuvarande lydelse innehåller om anställande af nytt val, i händelse valsedlar till mer än halfva antalet ansetts ogilla, varder efter genomförande af nu angifna föreföreskrift angående omval tydligen öfverflödig i fråga om det första valet. I afseende å omval samt val till första kammaren torde bestämmelsen emellertid böra bibehållas.

De detaljföreskrifter, som erfordras för att reglera valproceduren, torde icke lämpligen kunna införas i riksdagsordningen. Särskildt bestämmelserna om röstlängd, så väsentligt inverkan på det faktiska utöfvandet af rösträtten, måste, för att fylla sitt ändamål, vara mycket utförligt och noggrant angifna. Äfven vid den jämförelsevis enkla valprocedur, som nu är ifrågasatt, torde således en särskild vallag få anses behöfzig. Stadganden om denna torde, på sätt 1905 års proposition afsåg, böra inflyta, förutom i vissa §§ i riksdagsordningen, jämväl i §§ 49 och 53 regeringsformen.

De i § 25 riksdagsordningen för närvarande förekommande bestämmelser torde, såvidt rör val till andra kammaren, böra flyttas till vallagen, med undantag allenast för den i afseende å omval tillämpliga regeln i andra stycket, hvilken lär böra kvarstå i riksdagsordningen men lämpligen kan sammanföras med föreskrifterna angående omvals anställande. Då reglerna i § 25 för öfrigt endast skulle komma att afse val till första kammaren, böra de flyttas till den del af riksdagsordningen, som angår första kammarens bildande; och har jag ansett dem kunna lämpligen upptagas näst efter § 9.

I afseende å felaktigheter vid riksdagsmunnaval har jag, med anslutning till en i 1904 och 1905 års vallagsförslag upptagen men af konstitutionsutskottet i riksdagsordningen införd bestämmelse, trott det böra uttryckligen i riksdagsordningen stadgas, att endast sådana vid ett val förelupna fel, som kunna antagas inverka på utgången af valet, må föranleda dess upphäfvande.

På sätt i afseende å fjolårets proposition blef af dåvarande chefen för justitiedepartementet framhållet, föranleder en väsentligare utsträckning af den politiska rösträtten ändring i det uti § 31 regeringsformen intagna stadgande om borgmästarval och rätten att i sådant val deltaga. Äfven härutinnan ansluter jag mig till hvad i sistnämnda proposition föreslogs.

Ehuru det nu icke kan blifva fråga att för Riksdagen framlägga till antagande ett förslag till vallag, har jag ansett lämpligt att medelst ett premilinärt förslag till sådan lag åskådliggöra, huru de i grundlagen in-

Särskild vallag m. m.

Vallagens hufvudgrunder.

tagna hufvudbestämmelserna äro afsedda att närmare tillämpas. Det förslag, som sålunda uppgjorts, är i hufvudsak grundadt på det förslag till vallag, som åren 1904 och 1905 af Kungl. Maj:t förelades Riksdagen till granskning. Vid den omarbetning af det tidigare förslaget, som föranledts af det nu ifrågasatta valsättet, har emellertid nämnda förslag äfven i redaktionellt hänseende undergått åtskilliga förändringar. Då syftet med dessa hufvudsakligen varit att söka, såvidt möjligt, undanröja anledningar till misstydningar, läser någon särskild motivering för de redaktionella ändringarna icke vara erforderlig. För de mera väsentliga förändringar af saklig innebörd, som blifvit vidtagna, torde det däremot tillåtas mig att här i korthet redogöra.

Det ligger i sakens natur, att röstlängdens upprättande och slutgiltiga fastställande böra ske så nära valet som möjligt. Enligt det tidigare förslaget kunde tiden, då röstlängden skulle vara upprättad, ej sättas senare än den 15 maj, men den förenkling af valproceduren, som nu ifrågasatts, medför, att samma tid utan olägenhet synes kunna framflyttas ända till den 1 juli. Den fördel, som valmännen härigenom vinna, innebär tillika en högst betydlig tidsvinst för dem, hvilka skola hafva det besvärliga åliggandet att upprätta röstlängden.

Den bestämmelse i det tidigare förslaget, enligt hvilken det skall åligga valnämndens ordförande eller magistrat att till de i röstlängden upptagna personer, som däri icke antecknats såsom röstberättigade, härom med allmänna posten sända underrättelse, har hittills icke tillvunnit sig konstitutionsutskottets gillande. Såsom tidigare varit framhållet, är emellertid det besvär, som denna anordning tillskyndar myndigheten, så ringa i jämförelse med de fördelar, som anordningen medför, att den senare synpunkten synes böra tillmätas afgörande betydelse. Anordningen står för öfrigt i så nära samband särskildt med den uppställda fordringen på fullgjord skattebetalning såsom villkor för rösträtts utöfvande, att den redan på denna grund är synnerligen väl motiverad.

I afseende å pröfningen af de anmärkingar, som mot röstlängd framställas, är det af vikt, att proceduren göres lätt och bekväm för de myndigheter, hvilka hafva att därmed taga befattning. Det tidigare förslaget afsåg af skäl, som stod i samband med det då föreslagna valsättet, att, sedan anmärkningarna pröfvats af valnämnden eller magistraten samt beslut afkunnats och i protokoll intagits, röstlängden jämte protokollet och samtliga dithörande handlingar skulle insändas till Konungens befallningshafvande. Med det nu ifrågasatta valsättet skall det icke blifva nödvändigt för Konungens befallningshafvande att äga tillgång till röstlängderna, och dessa böra ju icke utan tvingande skäl sändas från ort till

annan. Ej heller synes det vara nödigt att, i händelse besvär anföras mot valnämnds eller magistrats beslut i fråga om röstlängden, till Konungens befallningshafvande insändas andra handlingar än de, hvilka afse dessa besvär.

Af skäl, som sålunda anförts, har det till en början ansetts lämpligt, att valnämndens eller magistratens beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd tecknas å anmärkningsskrifterna. I valnämndens eller magistratens protokoll behöfver då ej intagas annat, än hvad som förekommer vid själfva förhandlingarna inför valnämnden eller magistraten. Anföras hos Konungens befallningshafvande besvär öfver valnämndens eller magistratens beslut, är det af vikt, att Konungens befallningshafvande får tillgång till de pröfvade handlingarna utan särskild rekvisition och därmed följande tidsutdräkt. För detta måls vinnande torde det vara nödigt att den, som vill klaga hos Konungens befallningshafvande, härom inom viss tid före besvärstidens utgång skall göra anmälan hos valnämndens ordförande eller magistraten. Varder detta stadgadt, kan det åläggas ordföranden eller magistraten att till Konungens befallningshafvande insända handlingarna rörande dessa besvär, däri jämväl inbegripet utdrag af det vid pröfningssammanträdet förda protokoll, om detta innehåller något angående det ärende, som med besvären afses. Äfven torde det vara lämpligt att, för underlättande af Konungens befallningshafvandes pröfning, till befallningshafvanden insändas utdrag af röstlängden i de delar, som angå besvär, hvarom anmälan skett.

Bestämmelserna om hvar rösterna inom hvarje valkrets skola uppsamlas hafva ansetts alltför detaljerade för att inflyta i riksdagsordningen och i stället intagits i vallagen. Det är afsedt, att valen inom hvarje valkrets i allmänhet skola, såsom nu sker, förrättas kommunvis, och med det först i vallagen införda begreppet valdistrikt afses att beteckna hvarje röstningsområde, för hvilket röstlängd upprättas och inom hvilket val äger rum. Det tillhör då äfven vallagen att angifva, hvilken myndighet skall i hvarje valdistrikt förrätta valet.

Denna myndighet torde på landet böra blifva den valnämnd, hvarom förut talats. I stad lärer, såsom hittills, magistraten i allmänhet böra leda valet. Men i de största städerna, hvilka innehålla flera valkretsar, bör, för såvidt valen där skola kunna förrättas samtidigt i alla valkretsar, möjlighet finnas för magistraten att kunna dela sig i särskilda afdelningar för valets förrättande. Samma behof uppstår ock i de städer, i hvilka finnes mer än ett valdistrikt. Den lämpligaste anordningen härvid torde vara att, i öfverensstämmelse med det i Stockholm nu tillämpade förfaringssättet, magistraten för hvarje valdistrikt utser tre eller flera deputerade, som där skola förrätta valen.

Den slutliga handläggningen af valet torde, såsom hittills, böra anförtros på landet åt domhufvanden och i stad åt magistraten. Då emellertid riksdagsordningen redan nu förutsätter, att valkrets på landet kan komma att bestå af två domsagor, och det ifrågasatta nya grundlagsstadgandet icke afser att häri göra någon ändring, bör för sådant fall angifvas, hvilken af de båda domhufvandena skall hafva att handlägga valet. Och likaledes bör, såsom i nuvarande grundlag skett, angifvas, hvilken magistrat skall hafva att lägga slutlig hand vid valet i valkrets, som består af flera städer. Att i sådan valkrets magistraten i den ena af valkretsens städer kommer att blifva såväl förrättare af valet i denna stad, som ock den myndighet, hvilken har att slutligen handlägga valet för hela valkretsen, innebär ingen nyhet.

På grund af de olikheter, som, enligt hvad sålunda nämnts, uppkomma inom olika valkretsar, blir det emellertid nödigt att under en gemensam benämning sammanfatta dem, som skola i valdistriktet förrätta själfva valet, liksom ock att med en annan benämning angifva, hvilken har att i valkretsen utöfva den slutliga handläggningen. Då såsom valets förrättare i egentligaste mening torde få betraktas den, som i valdistriktet leder valhandlingen, har i det omarbetade förslaget benämningen »valförrättare» här kommit till användning, hvaremot den, som åt valet ägnar slutlig handläggning, i samma förslag benämnts »valmyndighet». Att de valhandlingar, som valförrättaren och valmyndigheten hafva att utföra, i allmänhet skola vara till tiden åtskilda, ligger i förhållandenas egen natur; och denna ordning bör naturligtvis äfven iakttagas i stad, där valförrättaren tillika är valmyndighet. Undantag från den angifna regeln uppkommer endast i valkrets, som består af en stad och ej är delad i valdistrikt; i sådan stad kommer helt naturligt valet att verkställas i ett sammanhang.

I afseende å de i det tidigare vallagsförslaget angifna tider för valets hållande å valdagen har jag ansett lämpligt, att valtiden bestämmes något olika för landet och för städerna, så att i städerna valet enligt den i lag bestämda valtiden kommer att sluta en timme senare än på landet och att hela valtiden på landet blifver två timmar kortare än i stad. Äfven har jag ansett att, om i något valdistrikt en utsträckning af den angifna valtiden inom de föreslagna yttergränserna skulle finnas nödig, bestämmandet härom må tillkomma valmyndigheten och ej, såsom enligt det tidigare förslaget, Konungen.

Under det att enligt det tidigare förslaget endast officiella röstsedlar skulle få vid valet begagnas, afser det omarbetade förslaget, att röstningen skall ske med sådana röstsedlar, som nu användas, med tillägg allenast

att röstsedlarna skola vara af hvitt papper utan kännetecken. För att möjliggöra för enhvar att kunna fullt bevara valhemligheten, har det ansetts lämpligt föreskrifva att den röstande, innan han aflämnar sin röstsedel, skall å afskild plats i vallokalen inlägga densamma i kuvert, som vid valet tillhandahålles.

För uppfyllande af det i den föreslagna § 18 riksdagsordningen uppställda villkor för valbarhet erfordras, att vederbörande person är upptagen såsom röstberättigad i någon af de inom valkretsen gällande röstlängder eller, i fråga om stad, som har att sända mer än en riksdagsman, i någon af de röstlängder, som gälla inom staden. Utan tillgång till röstlängden i det valdistrikt, där den ifrågavarande personen är bosatt, kan således myndigheten ej afgöra, om han är valbar. Vid sådant förhållande kan pröfningen af valbarheten uppenbarligen icke ske annat än i sammanhang med den slutliga röstsammanräkningen, och såsom följd häraf måste efter valen i de särskilda valdistrikten samtliga röstlängder insändas till valmyndigheten. Äfven pröfningen af röstsedlarnas giltighet i öfrigt synes lämpligast böra verkställas i ett sammanhang för hela valkretsen, och således torde för detta ändamål äfven samtliga röstsedlar böra till valmyndigheten insändas. Valförrättaren har alltså, efter det i valdistriktet valet afslutats, att öppna röstsedlarna samt anteckna och räkna rösterna äfvensom att, i enlighet med uppgjordt formulär, uppsätta valprotokoll och insända detta jämte röstsedlarna.

Vid behandlingen af 1905 års vallagsförslag föreslog konstitutionsutskottet, att i vallagen borde införas bestämmelser i syfte att bereda trygghet för att alla vid valet afgifna röster vid den slutliga sammanräkningen må komma att tagas i betraktande. Om det ålägges valmyndigheten att i god tid före slutliga röstsammanräkningen tillse, att röstsedlar, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt samt att, om så ej skett, infordra hvad som felas, torde tillräcklig trygghet i nämnda hänseende vara iernådd. Stadgande i sådant syfte är i det omarbetade förslaget intaget.

I likhet med hvad tidigare varit föreslaget afser det omarbetade vallagsförslaget, att kostnaden för de till valhemlighetens bevarande föreskrifna anordningar i vallokalerna äfvensom andra af valen orsakade utgifter skola gäldas af kommunerna. Då liknande föreskrift ej lämpligen bör meddelas i afseende å den kostnad för kungörande af riksdagsmannaval, som enligt samma förslag skall åligga domhafvande, har det ansetts böra i vallagen föreskrifvas, att sådan kostnad skall gäldas af allmänna medel. De närmare föreskrifter, som erfordras i fråga om utbetalandet af sistnämnda kostnadsbelopp, synas däremot icke hafva sin plats i vallagen utan torde böra meddelas i annan ordning.

Öfriga i det omarbetade förslaget vidtagna ändringar torde icke vara af beskaffenhet att här behöfva särskildt anmärkas.

Slutligen anser jag det icke böra lämnas oanmärkt, att ett öfvergångsstadgande i vallagen kan blifva erforderligt för valens och därtill hörande förberedelsers verkställande första gången efter den nya ordningen. Med affattandet af ett sådant stadgande synes dock kunna anstå, till dess ett förslag till vallag kan blifva Riksdagen förelagdt till antagande.»

Departementschefen uppläste härefter i enlighet med nu afgifna ytt-
rande affattade förslag dels till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 rege-
ringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdags-
ordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen dels och till
lag om val till Riksdagens andra kammare och hemställde, att förstnämnda
förslag måtte föreläggas Riksdagen till pröfning i grundlagsenlig ordning
samt att förslaget till vallag måtte såsom bilaga få åtfölja detta protokoll
för att underställas Riksdagens granskning.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad föredraganden sålunda
anfört och hemställt;

och behagade Hans Maj:t Konungen, med bifall
till denna hemställan, förordna, att till Riksdagens pröf-
ning i grundlagsenlig ordning skulle aflåtas nådig propo-
sition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Carl Lundquist.

Förslag

till

L a g

om val till Riksdagens Andra Kammare.

I KAP.

Om valdistrikt och om valnämnd.

1 §.

Inom valkrets på landet så ock inom stadsvalkrets, som består af flera städer, förrättas val kommunvis, därvid hvarje kommun bildar ett valdistrikt; dock att kommun, som till följd af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker finnes icke lämpligen böra utgöra ett enda valdistrikt, må delas i två eller flera. Höra på landet delar af samma kommun till olika valkretsar, bildar hvarje del minst ett valdistrikt.

Stadsvalkrets, som består af en kommun eller del af kommun, bildar ett valdistrikt; dock må, där så finnes lämpligt, sådan valkrets delas i två eller flera valdistrikt.

2 §.

Vill någon i kommunen eller, beträffande stad, som har att sända mer än en riksdagsman, i valkretsen boende och till deltagande i riksdagsmannaval berättigad väcka förslag om sådan delning af valdistrikt, som i 1 § sägs, eller om upphäfvande af eller ändring i redan skedd delning,

göre framställning till Konungens befallningshafvande. Ej må framställningen bifallas med mindre yttrande inhämtats från kommunalstämma eller i stad magistrat och stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar af samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt. I beslut om delning af valdistriktet skall jämnväl angifvas tiden för beslutets ikraftträdande, och varde beslutet af Konungens befallningshafvande kungjordt.

3 §.

För hvarje valdistrikt å landet skall finnas en valnämnd af fem inom distriktet boende personer. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnar Konungens befallningshafvande årligen före februari månads utgång. De fyra ledamöterna jämte två suppleanter väljas å första ordinarie kommunalstämma hvarje år i den ordning, som om nämndemansval är stadgad. Det åligger kommunalstämmans ordförande att ofördröjligen utan lösen låta tillstålla en hvar af de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag af stämmoprotokollet, i hvad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blifvit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshafvande i länskungörelserna meddela underrättelse.

II KAP.

Om röstlängd.

4 §.

För hvarje valdistrikt skall röstlängd upprättas, på landet och i stad, där magistrat ej finnes, af den tjänsteman, som verkställer debitering af utskylderna till kronan, samt i annan stad af magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, af dessa under magistratens inseende.

5 §.

Röstlängd upprättas före den 1 juli hvarje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla manliga invånare inom valdistriktet, hvilkas ålder vid årets början ej understiger tjugufyra år. En hvar sådan

person, om hvilken upplysning ej vinnes att han den 15 juni brister i något af hvad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att den, som icke varit i kommunen mantalsskrifven å sådan tid, att han under sistförflutna kalenderåret skolat därstädes erlagga utskylder, ej må upptagas såsom röstberättigad, med mindre af tillgängliga handlingar framgår eller eljest styrkes, att honom i hans mantalsskrifningsort påförda, sistnämnda år till betalning förfallna utskylder blifvit erlagda eller att han icke detta år haft att erlagga några sådana utskylder.

Närmare föreskrifter i afseende å röstlängdens upprättande så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas af Konungen.

6 §.

Senast den 1 juli skall röstlängd vara öfverlämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten, där denna ej själf verkställt upprättandet.

7 §.

Från och med den 3 till och med den 9 juli skall röstlängden vara å lämpligt ställe inom valdistriktet under behörig tillsyn framlagd för granskning. Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att ej mindre senast den 25 juni kungöra, på sätt i 8 § sägs, tid och ställe för framläggandet än afven ofördröjligen till en hvar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angifvande af den eller de omständigheter, på grund hvaraf han från rösträtt uteslutits. Till dem, hvilka åtnjuta fattigunderstöd eller sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, hvarom i denna § förmäles, skall jämväl angifvas tiden, inom hvilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till pröfning bör, jämlikt 9 §, vara till valnämndens ordförande eller magistraten inlämnad, samt tid och ställe för pröfning enligt 12 § af sålunda gjorda anmärkningar.

8 §.

Kungörelse samt underrättelse, hvarom i 7 § förmäles, skola affattas enligt formulär 1 och 2 vid denna lag. Blanketter till nämnda underrättelse tillhandahållas vederbörande af Konungens befallningshafvande.

Kungörelsen skall uppläsas i kyrkan och, där så kan ske, i ortstidningar införas.

9 §.

Vill någon, hvilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis han vill åberopa, ingifva till valnämndens ordförande eller magistraten sist den 15 juli före klockan 12 på dagen.

10 §.

Har någon i rätt tid gjort anmärkning däremot, att annan i röstlängden upptagits såsom röstberättigad, skall härom till denne af valnämndens ordförande eller magistraten ofördröjligen med allmänna posten sändas underrättelse med angifvande af dagen för anmärkningens pröfning. Blanketter till sådan underrättelse, affattade i öfverensstämmelse med formulär 3 vid denna lag, skola af Konungens befallningshafvande hållas vederbörande till handa.

11 §.

Varder anmärkning ej ingifven inom föreskrifven tid, kommer den ej under pröfning.

12 §.

Den 25 juli eller, om söndag då infaller, nästa dag sammanträder på landet för hvarje valdistrikt valnämnden för pröfning af de mot röstlängden framställda anmärkningar. Samma lag vare i stad för magistraten, dock att sammanträde, som skulle hållas på måndag, i stället äger rum nästa dag. Sammanträdet skall börja klockan 10 förmiddagen, och vare förhandlingarna offentliga.

Sedan vid sammanträdet tillfälle lämnats till bemötande af gjorda anmärkningar med rätt för dem, mot hvilkas rösträtt anmärkning blifvit enligt 9 § framställd, att åberopa jämväl omständigheter, som inträffat efter den 15 juli, skall valnämnden eller magistraten öfver alla i behörig tid framställda anmärkningar omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling afkunna beslut, som, med angifvande i korthet af skälen därför, tecknas å de pröfvade anmärkningsskrifterna.

I röstlängden införas de rättelser, som af dessa beslut föranledas.

Röstlängden, sålunda rättad, underskrifves af valnämnden eller magistraten. Har anmärkning mot röstlängden ej inom behörig tid framställt, varde intyg därom af valnämndens ordförande eller magistraten teckadt å längden.

13 §.

1. Vill någon klaga öfver beslut, som i 12 § sägs, göra härom anmälan hos valnämndens ordförande eller magistraten genast eller sist å tredje dagen från den dag, då beslutet afkunnades, och ingifve sina besvär till Konungens befallningshafvande sist före klockan 12 å tionde dagen från sistnämnda dag.

Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att, då anmälan om besvär sker, därom göra anteckning vid beslutet å anmärkningskriften samt att, sedan den för anmälan bestämda tid utlupit, ofördröjligen insända till Konungens befallningshafvande utdrag af röstlängden i de delar, som angå besvär, hvarom anmälan skett, äfvensom handlingarna rörande dessa besvär.

2. Afse besvären annan än klaganden, skola de ingifvas i två exemplar; och vare i sådant fall klaganden skyldig att genast åter uttaga det ena exemplaret af de ingifna besvärshandlingarna och låta det tillställas den, som besvären afse, samt inom den tid af minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshafvande efter omständigheterna i hvarje särskildt fall bestämmer, till Konungens befallningshafvande inkomma med bevis om dagen för delgifningen.

14 §.

Göres ej anmälan, som i 13 § 1 mom. sägs, eller ingifvas ej besvären inom föreskrifven tid, eller inkommer ej bevis, som i 13 § 2 mom. sägs, inom därför bestämd tid, varda besvären ej upptagna till pröfning.

15 §.

Har före utgången af den för ingifvande af delgifningsbevis bestämda tid klaganden låtit besvärshandlingarna tillställas den, som besvären afse, äge denne tillfälle att inom den tid af minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshafvande utsätter, räknad från dagen för handlingarnas delgifning, till Konungens befallningshafvande inkomma med förklaring.

16 §.

Hvad i afseende å besvärshandlingars delgifning och ingifvande af bevis därom samt förklarings afgifvande bör iakttagas så ock påföljden af försummelse att i rätt tid inkomma med delgifningsbevis skall tecknas på besvärsskriften.

17 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna afgöras, teckne Konungens befallningshafvande å besvärshandlingarna sitt beslut och åter-sände handlingarna till valnämndens ordförande eller magistraten. De rättelser, som af Konungens befallningshafvandes beslut föränledas, skola af ordföranden eller magistraten i röstlängden införas.

Ej må besvärshandlingar till part återställas.

18 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär öfver val, vid hvilket beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

19 §.

Har emot röstlängd, som blifvit i föreskrifven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har i anledning af framställd anmärkning beslut gifvits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har på klagan, som i samband med besvär öfver riksdagsmannaval blifvit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, ehvad felaktigheten ländt till valets upphäfvande eller ej, beslutet delgifvas valnämndens ordförande eller magistraten; och har ordföranden eller magistraten att i längden införa de af beslutet föränledda rättelser.

20 §.

Ej må vid klagan öfver beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden eller magistraten varit i laga ordning företedda.

III KAP.

Om valets kungörande och förrättande; så ock om rösternas sammanräkning och valets afslutande.

21 §.

Valmyndighet vare i valkrets, som består af en stad eller del af stad, magistraten; i valkrets, som består af flera städer, magistraten i den, som äger största folkmängden; i valkrets på landet, som består af en domsaga eller del af domsaga, domhafvanden; och i valkrets på landet, som består af två domsagor, domhafvanden i den, som äger största folkmängden.

Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som innehåller mer än ett valdistrikt, magistratens deputerade; och i annan stad magistraten.

På landet, så ock i andra stadsvalkretsar, än de i 39 § omförmälda, skola själfva valet och den slutliga röstsammanräkningen utgöra särskilda valhandlingar. Hvad sålunda är stadgadt gälle afven i det fall, att valförrättaren tillika är valmyndighet.

22 §.

När val till andra kammaren skall äga rum, låte valmyndigheten därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar.

Kungörelse om riksdagsmannaval skall upptaga dag och tid för valet samt valstället inom hvarje valdistrikt. Där ej jämlikt 39 § rösternas slutliga sammanräknande skall äga rum i omedelbart samband med valet, varde jämnväl tid och ställe för sammanräkningen utsatt. Ej må slutliga sammanräkningen sättas till senare tid, än omständigheterna påkalla. Kungörelse för landet och för valkrets, som består af flera städer, skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 34 § åligger valförrättare, att ofördröjligen till valmyndigheten insända röstsedlarna, valprotokollet och röstlängden.

Kungörelse skall affattas enligt det vid denna lag fogade formulär 4 eller 5 med därå gjorda anvisningar.

23 §.

Då nya val i hela riket till andra kammaren böra äga rum, skola i stad, som bildar mer än en valkrets, val förrättas samtidigt i alla valkretsar.

Tarvas i sådan stad omval för mer än en valkrets, varde ock dessa val samtidigt företagna.

24 §.

Valet äger rum inför öppna dörrar. Ej må därvid tal hållas, eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Det åligger de närvarande att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som valförrättaren för ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång finner skäl meddela. Uppstår oordning, som ej kan afstyras, äge valförrättaren att afbryta förrättningen.

I vallokal skall exemplar af denna lag finnas anslaget.

25 §.

Valet skall börja klockan 9 förmiddagen och fortgå till klockan 2 eftermiddagen samt därefter fortsättas å landet från klockan 6 till klockan 8 och i stad från klockan 5 till klockan 9 eftermiddagen.

Hvad nu är stadgadt utgöre ej hinder för valmyndigheten att för valdistrikt, där så finnes nödigt, utsträcka valtiden.

I hvarje fall skall dock, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet, uppehåll göras för den tid gudstjänsten pågår.

26 §.

Vid valet skola begagnas röstsedlar af hvitt papper utan kännetecken. De aflämnas i kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, hvilka vid förrättningen tillhandahållas.

Innan valkuvert utlämnas, skall valförrättaren därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

27 §.

En hvar, som anmäler sig till valet, erhåller vid valbordet ett valkuvert.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin röstsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnad att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka öfver att valmans förehavande där ej må af någon kunna iakttagas.

Efter det valmannen vid någon af omförmälda särskilda platser inlagt sin röstsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, öfverlämnar han utan

dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utöfvats.

28 §.

Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

29 §.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, sin rösträtt utöfva. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

30 §.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

31 §.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därtill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina röstsedlar.

32 §.

När alla, som vid det för valförrättningens slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina röstsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter skola inför öppna dörrar de aflämnade röstsedlarna öppnas och uppläsas samt rösterna antecknas och räknas.

Ej må därvid i annat fall, än i 39 § sägs, pröfning af röstsedels giltighet äga rum.

33 §.

Omedelbart efter det röstsedlarnas uppläsande och rösternas antecknande afslutats skall öfver hvad vid förrättningen förekommit upprättas protokoll i öfverensstämmelse med det vid denna lag fogade formulär 6 med därå gjorda anvisningar.

Samtliga röstsedlar inläggas i särskildt omslag, hvilket, innan förrättningen afslutas, förseglas under minst två närvarandes sigill, hvilka jämväl skola i protokollet aftryckas.

34 §.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen med tillkännagifvande af tid och ställe, som blifvit utsatt för den slutliga röstsammanräkningen.

Valförrättare, som ej tillika är valmyndighet, insände därefter ofördröjligen till valmyndigheten röstsedlarna, valprotokollet och röstlängden.

35 §.

Det åligger valmyndigheten att i god tid före slutliga röstsammanräkningen tillse att röstsedlar, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra hvad som felas.

36 §.

Å utsatt tid och ställe verkställs af valmyndigheten inför öppna dörrar den slutliga sammanräkningen af de vid valet afgifna röster.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs och de i 33 § nämnda omslag brutits samt röstsedlarna granskats, pröfve valmyndigheten röstsedlarnas giltighet och meddele de beslut, hvartill röstsedlarna och protokollen må gifva anledning.

37 §.

Ogiltig är röstsedel:
till hvilken användts annat än hvitt papper;
å hvilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med af-sikt där anbragt;

af hvilken ej fullt otvetydigt framgår, hvem som därmed afses;
hvilken upptager mer än ett namn;
hvilken upptager namn å någon, som ej är valbar.
Finnas i ett valkuvert två eller flera röstsedlar, vare de alla ogilla.

38 §.

1. Af valmyndigheten skall öfver hvad vid förrättningen förekommit föras protokoll i öfverensstämmelse med det vid denna lag fogade formulär 7 med därå gjorda anvisningar.

2. Samtliga röstsedlar inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, i omslag, hvilka, innan förrättningen afslutas, förseglas under minst två närvarandes sigill, hvilka jämväl skola i protokollet aftryckas. De sålunda inlagda röstsedlarna skola förvaras till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse af besvär, dessa blifvit afgjorda.

3. Valets utgång varde omedelbart af valmyndigheten kungjord för de närvarande.

Skall omval äga rum, varde dagen för detta strax utsatt och tillkännagifven.

4. Valmyndigheten åligger att ofördröjligen till valnämnd eller magistrat, som insändt röstlängd, återsända densamma.

39 §.

När i valkrets, som består af en stad och ej är delad i valdistrikt, röstsedlarna öppnats och upplästs, såsom i 32 § sägs, sker omedelbart härefter pröfning af röstsedlarnas giltighet samt anteckning och slutlig sammanräkning af de afgifna rösterna. Öfver hvad härvid förekommer upprättas protokoll i öfverensstämmelse med det vid denna lag fogade formulär 8 med därå gjorda anvisningar; och skola i afseende å det vidare förfaringsättet föreskrifterna i 38 § 2 och 3 mom. äga tillämpning.

40 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas af valmyndigheten. Sådan fullmakt skall hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den . . . (dag, månad, år) . . . hållits i . . . (valkretsens namn), har» N. N. »blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens andra kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år . . .»); »hvarom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.

IV KAP.

Allmänna bestämmelser.

41 §.

I valnämnden skola minst två ledamöter utom ordföranden vara närvarande. Säsom nämndens beslut gäller den mening, om hvilken de flesta röstande sig förena, eller, vid lika rösttal, den mening ordföranden biträder.

Vid valnämndens sammanträden föres protokoll af ordföranden.

42 §.

Hvad i denna lag är stadgadt i afseende å magistrat vare i stad, där magistrat ej finnes, gällande om den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse.

43 §.

Äro i stad flera valdistrikt, skall magistraten för hvarje valdistrikt utse tre eller flera deputerade att vara valförrättare i distriktet. Af dessa förer den främste ordet. Protokollet öfver valförrättningen föres af den, magistraten därtill utsett.

Till deputerad må i fall af behof utses den, som eljest ej tillhör magistraten.

44 §.

Af kommunalstämma lämnadt uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan afsäga sig, än ämbets- eller tjänsteman, som af sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, hvilken eljest uppgifver hinder, som af stämman godkännes.

45 §.

Menar någon, att val af ledamot eller suppleant i valnämnd icke skett i laga ordning, eller vill någon klaga däröfver att af honom gjord afsä-

gelse af uppdrag, som i 44 § afses, icke godkänts, äge han att hos Konungens befallningshafvande anföra besvär före klockan 12 å femtonde dagen, i förra fallet från den dag, då valet hölls, och i senare fallet från den dag, då det beslut meddelades, däri rättelse sökes; och må öfver Konungens befallningshafvandes utslag i sådant mål klagan ej föras.

46 §.

Öfver beslut, som i 2 § afses, må besvär anföras i den ordning, som är bestämd för öfverklagande af Konungens befallningshafvandes utslag i mål, hvilka bedömas efter förordningarna om kommunalstyrelse.

47 §.

Om besvär öfver riksdagsmannaval är stadgadt i riksdagsordningen.

48 §.

I ärenden, som denna lag omförmäler, må det vara en hvar tillåtet att, under iakttagande af behörig tid och ordning, på eget äfventyr till myndighet insända handlingar i betaldt bref med allmänna posten; dock att hvad sålunda är stadgadt ej äger tillämpning i fråga om besvär.

49 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då anmärkning mot röstlängd sist bör framställas eller då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må anmärkningen framställas eller åtgärden vidtagas å nästa söckendag.

50 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja att de anordningar, som i 27 § afses, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar så ock de af denna lag föranledda utgifter för valkuvert och stämplor äfvensom kungörande, som åligger val-

nämndens ordförande eller magistrat, skola gäldas af kommunerna, hvilka jämväl hafva att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Kostnaden för kungörande af riksdagsmannaval å landet skall gäldas af allmänna medel.

Formulär 1.

Formulär till kungörelse om framläggande af röstlängd.

Kungörelse.

Härmed tillkännagifves, att röstlängd till ledning vid val till Riksdagens andra kammare i N. N. valdistrikt finnes under tiden från och med den 3 till och med den 9 juli framlagd i — — —¹⁾ för att där vara för granskning tillgänglig; och erinras tillika, att den, hvilken röst rätt enligt denna längd ej tillkommer, men som för sig vill påstå sådan rätt, eller den, som anser, att annan icke må vara i längden upptagen såsom röstberättigad, äger att sina anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis han vill åberopa, ingifva till — — —²⁾ sist å . . .³⁾ dagen den —³⁾ juli före klockan 12 på dagen, äfvensom att pröfning af de mot röstlängden framställda anmärkningar äger rum i — — —⁴⁾ . . .⁵⁾ dagen den — — —⁵⁾

Ort och tid.

Underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Här angifves den lokal, i hvilken röstlängden kommer att framläggas. Vid bestämmande af lokal iakttages, att behörig tillsyn öfver längden må kunna å det angifna stället utöfvas till förekommande af att eljest anteckning i längden skulle af någon kunna verkställas.

²⁾ Valnämndens ordförande, magistrat eller stadsstyrelse.

³⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den tid, inom hvilken anmärkningarna sist skola vara ingifna; det är den 15 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

⁴⁾ Sockenstuga, rådhus eller annan lämplig lokal.

⁵⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den för anmärkningars pröfning bestämda tid, som är den 25 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

Formulär 2.

Formulär till underrättelse enligt 8 §.

Jämlikt den röstlängd, som detta år upprättats för att i N. N. val-distrikt tjäna till efterrättelse vid val till Riksdagens andra kammare, varder Eder härigenom meddeladt, att Ni på grund af att — — — — —¹⁾ icke är i röstlängden antecknad såsom röstberättigad.

Därest Ni vill för Eder påstå rätt till deltagande i riksdagsman-
naval, vid hvilket nämnda röstlängd skall begagnas, äger Ni att Edra
anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis, Ni vill åberopa,
ingifva till — — —²⁾ sist å . . .³⁾ dagen den — —³⁾ juli före klockan
12 på dagen, och kommer pröfning af sådana anmärkningar att äga rum
i — — —⁴⁾ . . .⁵⁾ dagen den — —⁵⁾ juli med början klockan 10 för-
middagen.

Poststämpelns datum.

Underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Här införas den eller de omständigheter, på grund hvaraf vederbörande från rösträt uteslutits.

²⁾ Valnämndens ordförande, magistrat eller stadsstyrelse.

³⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den tid, inom hvilken anmärkningarna sist skola vara ingifna; det är den 15 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

⁴⁾ Vederbörande lokal.

⁵⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den för anmärkningars pröfning bestämda tid, som är den 25 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

Formulär 3.

Formulär till underrättelse enligt 10 §.

Att i rätt tid anmärkning . . framställts däremot, att i den röstlängd, som detta år upprättats för att i N. N. valdistrikt tjäna till efterrättelse vid val till Riksdagens andra kammare, Ni upptagits såsom röstberättigad, varder Eder till kännedom härigenom meddeladt, med underrättelse tillika att pröfning af anmärkning . . . äger rum i — — —¹⁾ . . .²⁾ dagen den —²⁾ juli med början kl. 10 förmiddagen, då tillfälle lämnas Eder att bemöta anmärkning . . .

Poststämpelns datum.

Underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Vederbörande lokal.

²⁾ Här utsättes med angifvande af veckodag och datum den för anmärkningars pröfning bestämda tid, som är den 25 juli eller, om söndag då infaller, näst påföljande söckendag.

Formulär 4.

Formulär till kungörelse om riksdagsmannaval

(att användas utom i det fall, för hvilket formulär 5 är afsedt.)

Kungörelse.

Jämlikt — — — — —¹⁾ tillkännagifves härmed, att val (omval) till Riksdagens andra kammare för N. N. valkrets äger rum ... dagen den — — — — — (dag, månad, år)

i N. N. valdistrikt å — — — — — (lokalen)

i N. N. » å — — — — — (»)

o. s. v.

Valet börjar klockan 9 förmiddagen och fortgår till klockan — — eftermiddagen samt fortsättes därefter från klockan — — till klockan 9 eftermiddagen i samtliga valdistrikt.²⁾

Slutlig sammanräkning af de vid valet afgifna rösterna äger rum å — — — — — (lokalen) i — — — — — (orten) ... dagen den — — — — — (dag, månad, år); och varda samtliga valförrättare inom valkretsen erinrade därom, att de efter valet hafva att ofördröjligen till — — — — —³⁾ — — — insända röstsedlarna, valprotokollet och röstlängden.⁴⁾

Ort och tid.

Valmyndighetens underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Här angifves anledningen till valet, nämligen antingen: »föreskriften i § 16 mom. 1 riksdagsordningen»; eller: »Kungl. Maj:ts öppna bref och påbud den — — — — — angående nya val i hela riket för Riksdagens andra kammare»; eller: »Kungl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse den — — — — —»; eller: »beslut vid slutlig röstsammanräkning i valkretsen den — — — — —».

²⁾ Här för visst valdistrikt valtiden utsträckts utöfver hvad 25 § vallagen stadgar, varde för detta valdistrikt den sålunda utsträckta valtiden här angifven.

³⁾ Domhafvanden i N. N. domsaga eller magistraten i N. N. stad.

⁴⁾ Sistnämnda erinran upptages ej i annan kungörelse än för landet och för valkrets, som består af flera städer.

Formulär 5.

Formulär till kungörelse om riksdagsmannaval

(i valkrets, som består af en stad och ej är delad i valdistrikt.)

Kungörelse.

Jämlikt — — — — —¹⁾ tillkännagifves härmed, att val (omval) till Riksdagens andra kammare för N. N. stad äger rum å — — — (lokalen) . . . dagen den — — — — — (dag, månad, år).

Valet börjar klockan 9 förmiddagen och fortgår till klockan — — eftermiddagen samt fortsättes därefter från klockan — — till klockan 9 eftermiddagen.

Ort och tid.

Magistratens underskrift.

Anvisning:

¹⁾ Här angifves anledningen till valet, nämligen antingen: »föreskriften i § 16 mom. 1 riksdagsordningen»; eller: »Kungl. Maj:ts öppna bref och påbud den — — — — — angående nya val i hela riket för Riksdagens andra kammare»; eller: »Kungl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse den — — — — —»; eller: »beslut vid slutlig röstsammanräkning i valkretsen den — — — — —».

Formulär 6.

Formulär till protokoll vid riksdagsmannaval

(att användas utom i det fall, för hvilket formulär 8 är afsedt.)

Protokoll i N. N. valdistrikt vid val af ledamot i Riksdagens andra kammare å — — — (vallokalen) i — — — (orten) den — — — (dag, månad och år).

Till förrättande af det riksdagsmannaval, som blifvit utsatt att hållas härstädes denna dag, sammanträdde klockan — — förmiddagen den för sådant ändamål utsedda valnämnd (eller i stad, som utgör ett valdistrikt: »stadens magistrat»; eller i stad, som består af flera valdistrikt: »magistratens deputerade»).

----- 1)
Valet fortgick till klockan — — eftermiddagen med uppehåll — — 2)
Vid valet afgåfvo — — — 3) röstande i vederbörlig ordning valkuvert. ----- 4)

Omedelbart efter afslutad röstning öppnades och upplästes de af lämnade röstsedlarna.

Röstsedlarna, som befunnos till antalet utgöra — — — —, utvisa:

för N. N. 5)	— — röster
» N. N.	— — »
» N. N.	— — »
o. s. v.	-----
	Summa — — röster.

Samtliga röstsedlar inlades i särskildt omslag, hvilket förseglades under de — — 6) sigill, som här nedan finnas aftryckta.

----- 7)

Vid protokollet

N. N.

Att detta protokoll vid valförrättningen upplästes och befunnits riktigt bekräftas.

N. N.

Ordförande vid valet.

N. N.

N. N.

Anvisningar:

1) Har valet till följd af gudstjänst ej kunnat börja å bestämd tid, varde det här anmärkt.

2) Här angifves tiden, hvarunder uppehåll i förrättningen, äfven på grund af gudstjänst, ägt rum.

3) Antalet.

4) Har någon förvägrats att utöfva rösträtt, varde det, med tydligt angifvande af personens namn och orsaken till denna vägran, här anmärkt.

5) Här antecknas ordagrant de å röstsedlarna upptagna namn med angifvande af titel eller yrke och hemvist.

6) Antalet, som skall vara minst två.

7) Här antecknas hvad i öfrigt förekommit af betydelse, såsom t. ex. att valkuvert innehållit mer än en röstsedel.

I sistnämnda fall skola de i kuvertet inneslutna röstsedlarna åter inläggas i kuvertet och bifogas öfriga röstsedlar.

Formulär 7.

Formulär till protokoll vid slutlig röstsammanräkning.

*Protokoll vid slutlig röstsammanräkning i — — —
valkrets å — — — (lokalen) i — — — (orten) den —
— — (dag, månad, år).*

Enligt utfärdad kungörelse företogs nu slutlig sammanräkning af de vid riksdagsmannaval den — — — (dag, månad, år) afgifna röster.

Röstsedlar, valprotokoll och röstlängder hade inkommit från samtliga valdistrikt inom valkretsen — — — ¹).

De inkomna valprotokollen upplästes och omslagen till de vid hvarje protokoll fogade röstsedlar öppnades.

Röstsedlarna granskades. Därvid anmärktes i afseende å — — — röstsedlar, lydande å N. N., att — — —; i afseende å — — — röstsedlar, lydande å N. N., att — — — etc.²); hvarjämte antecknades, att i ett hvart af — — — valkuvert funnits mer än en röstsedel.

På grund af hvad sålunda förekommit, förklarades samtliga dessa röstsedlar ogiltiga.

Af godkända röster hafva tillfallit:

N. N. — — röster,

N. N. — — »

N. N. — — »

o. s. v.

Summa — —

Härtill komma — — ogiltiga röster;

hvarjämte — — röstande aflämnat valkuvert, i hvilka funnits mer än de röstsedel.

Summa — — afgifna röster.

Då således N. N. erhållit högsta antalet godkända röster och mer än hälften af de vid valet afgifna rösterna (eller vid omval: »erhållit högsta antalet godkända röster»), var N. N. vald till riksdagsman; och skulle fullmakt för honom denna dag utfärdas.³⁾

(eller, därest vid första valet icke någon erhåller föreskrifven röstöfvervikt: »Högsta antalet godkända röster har således tillfallit N. N., men då detta antal icke öfverstiger hälften af de vid valet afgifna röster, skulle omval företagas.»)

Samtliga röstsedlar inlades, de godkända och de underkända hvar för sig, i omslag, hvilka förseglades under de sigill, som här nedan äro aftryckta.

Sälunda förrättadt.⁴⁾

Valmyndighetens underskrift.

Anvisningar:

¹⁾ Hafva från något valdistrikt röstsedlar, valprotokoll eller röstlängd ej inkommit, varde det här anmärkt.

²⁾ Här antecknas de anmärkningar, hvartill särskilda röstsedlar må enligt 37 § vallagen gifva anledning. Förekommer ej anledning till anmärkning, varde det angifvet.

³⁾ Där vid omval sådant fall inträffar, som i sista punkten af § 17 riksdagsordningen sägs, varde i stället tillkännagifvet, att nytt omval skall äga rum, hvarjämte dag för detta utsättes.

⁴⁾ Har i öfrigt något af betydelse förekommit, varde det på lämpligt ställe i protokollet anmärkt.

Formulär till protokoll vid riksdagsmannaval

(i valkrets, som består af en stad och ej är delad i valdistrikt).

*Protokoll vid val af en ledamot i Riksdagens andra
kammare å — — (vallokalen) i — — — stad den
— — — (dag, månad och år).*

Till förrättande af det riksdagsmannaval, som blifvit utsatt att hållas härstädes denna dag, sammanträdde klockan — — förmiddagen stadens magistrat.

—————¹⁾
Valet fortgick till klockan — — eftermiddagen med uppehåll — — —²⁾
Vid valet afgåfvo — — —³⁾ röstande i vederbörlig ordning valkuvert. — — — — —⁴⁾

Omedelbart efter afslutad röstning öppnades och upplästes de aflämnade röstsedlarna.

Vid granskning af röstsedlarna anmärktes i afseende å — — röstsedlar, lydande å N. N., att — — —; i afseende å — — röstsedlar, lydande å N. N., att — — — etc.⁵⁾; hvarjämte antecknades, att i ett hvar af — — valkuvert funnits mer än en röstsedel.

På grund af hvad sålunda förekommit, förklarades samtliga dessa röstsedlar ogiltiga.

Af godkända röster hafva tillfallit:

N. N. — — röster.

N. N. — — »

N. N. — — »

o. s. v.

Summa — — .

Härtill komma — — ogiltiga röster;

hvarjämte — — röstande aflämnat valkuvert, i hvilka funnits mer än en röstsedel.

Summa — — afgifna röster.

Då således N. N. erhållit högsta antalet godkända röster och mer än hälften af de vid valet afgifna rösterna (eller vid omval: »erhållit högsta antalet godkända röster»), var N. N. vald till riksdagsman; och skulle fullmakt för honom denna dag utfärdas.⁶⁾

(eller, därest vid första valet icke någon erhåller föreskrifven röst-öfvervikt: »Högsta antalet godkända röster har således tillfallit N. N., men då detta antal icke öfverstiger hälften af de vid valet afgifna röster, skulle omval företagas.»)

Samtliga röstsedlar inlades, de godkända och de underkända hvar för sig, i omslag, hvilka förseglades under de sigill, som här nedan äro aftryckta.

Sålunda förrättadt.⁷⁾

Valmyndighetens underskrift.

Anvisningar:

- 1) Har valet till följd af gudstjänst ej kunnat börja å bestämd tid, varde det här anmärkt.
- 2) Här angifves tiden, hvarunder uppehåll i förrättningen, äfven på grund af gudstjänst, ägt rum.
- 3) Antalet.
- 4) Har någon förvägrats att utöfva rösträtt, varde det, med tydligt angifvande af personens namn och orsaken till denna vägran, här anmärkt.
- 5) Här antecknas de anmärkningar, hvartill särskilda röstsedlar må enligt 37 § valagen gifva anledning. Förekommer ej anledning till anmärkning, varde det angifvet.
- 6) Där vid omval sådant fall inträffar, som i sista punkten af § 17 riksdagsordningen sägs, varde i stället tillkännagifvet, att nytt omval skall äga rum, hvarjämte dag för detta utsättes.
- 7) Har i öfrigt något af betydelse förekommit, varde det på lämpligt ställe i protokollet anmärkt.

Rättelser.

- Sid. 5 § 17 rad 4 *står*: röstöfversikt, *läs*: röstöfvervikt
» 42 rad 12 uppfifrån *står*: klockan 9, *läs*: klockan — —
» 46 » 2 nedifrån » de röstsedel, » en röstsedel.